

Inhoud

1. Waarom wij kiezen voor een pestprotocol	3
2. Achtergrondinformatie	5
2.5.1 Signalen bij de gepeste:	7
2.5.2. Signalen bij de pestkop:	8
3. Op welke wijze wordt in onze school gewerkt aan het voorkomen van pestgedrag?	9
Ter voorkoming van pestgedrag werken wij op school van groep 1 t/m 8 met de kanjertraining. De kanjerafspraken zijn:	9
3.1 Wat mag u verwachten van de leerkrachten op school?	10
3.2 Wat wordt van u als ouder verwacht?	10
3.3 Grens stellend	10
Bijlage 1: Ik heb de pest aan pesten	13
Bijlage 2: Analyseformulier ‘pestgedrag’ (rode/gele kaart).....	14
Bijlage 3: Kinderboekenlijst pestprotocol	15
Bijlage 4: Lijst van informatiemateriaal voor de ouders	17

1. Waarom wij kiezen voor een pestprotocol

1.1 Onze visie ten aanzien van onze school:

Als openbare basisschool willen wij een afspiegeling zijn van de totale maatschappij waarin wij leven. Een maatschappij die democratisch is, waarin mensen voor hun mening mogen en durven uitkomen, en elkaars mening en ideeën kunnen respecteren. Het grote belang van het kunnen en willen leven in een maatschappij waarin niet gediscrimineerd wordt op basis van geloofsovertuiging, culturele achtergronden, nationaliteit, of op welke wijze dan ook staat in het openbaar onderwijs voorop.

*Het is in onze ogen van groot belang, dat de kinderen zich in onze school thuis voelen. Wij streven naar een prettige, ontspannen en open sfeer, waarin de kinderen zich gerespecteerd voelen, en ervaren dat er voor iedereen, ongeacht capaciteiten en vaardigheden, de nodige belangstelling en aandacht is. Een dergelijke werksfeer vormt een basisvoorwaarde voor het bereiken van goede onderwijsleerresultaten en een positieve ontwikkeling van de kinderen. Belangrijk kenmerk binnen dit pedagogisch klimaat is dus een kindvriendelijke onderwijsleeromgeving, waarbij **een gevoel van veiligheid en geborgenheid** bij de kinderen de grondslag vormt.*

Binnen de school doen zich buitengewoon veel situaties voor, waarin kinderen zich heel kwetsbaar opstellen binnen de groep, of bijvoorbeeld bij het spelen op het plein. Situaties, die gemakkelijk kunnen leiden tot gevoelens van ontevredenheid, jaloezie en je achtergesteld of zelfs genegeerd voelen. Dergelijke situaties leiden gemakkelijk tot pestgedrag. Er wordt een slachtoffer gezocht en gevonden. Er worden nog wat meelopers geronseld, en de basis voor een langdurige peestsituatie, met alle negatieve gevolgen van dien is gelegd en kan worden opgestart.

Pestgedrag is een niet te ontkennen fenomeen, dat zich de laatste jaren steeds meer voordoet bij zowel kinderen als bij volwassenen. Een fenomeen, dat zich op een brede schaal voordoet, niet alleen binnen het gezin, in de hobbyclub, kinderbeschermingstehuizen, de voetbalvereniging en in en rondom de school, maar zich ook op een nog veel bredere schaal voordoet binnen de samenleving, als wij bijvoorbeeld kijken naar pestgedrag van volwassenen binnen de werkomgeving, vrouwen- en kindermishandeling, seksueel misbruik en ongewenste intimiteiten.

Pestgedrag in en rondom onze school belemmert niet alleen de voortgang van het onderwijsleerproces, doordat veel tijd aan de oplossing van dergelijk gedrag moet worden besteed, maar doet ook absoluut inbreuk op onze visie, dat wij in onze school een veilige en kindvriendelijke onderwijsleeromgeving willen nastreven.

En hoe kunnen kinderen, die hun onzekerheid en frustraties door middel van pestgedrag uiten, en tot een vast gedragspatroon maken, later als volwassenen op een respectvolle manier met andere mensen in de maatschappij omgaan?

Met behulp van dit pestprotocol willen wij het pestgedrag binnen onze school niet alleen aanpakken nadat een peestsituatie is gesignaleerd, maar ook pestgedrag voorkomen, door dit gedrag met al zijn aspecten, gevolgen en de erbij horende rollen van pester, meeloper en gepeste bespreekbaar te maken. Naast de nodige basisinformatie voor de leerkrachten is ook een duidelijk plan van aanpak beschreven voor situaties waarin pestgedrag wordt gesignaleerd, en zijn overzichten van regels en afspraken ten aanzien van de omgang met elkaar opgenomen. Deze regels zijn in de groepen duidelijk zichtbaar

Pestprotocol DBS Nettelhorst 2019-2020

opgehangen, met de kinderen besproken en ondertekend. Ook in de gang van de school zijn deze regels duidelijk zichtbaar opgehangen. Bij de aanpak van gesignaleerd pestgedrag worden ook de ouders intensief betrokken, omdat pestgedrag zich niet alleen beperkt tot de school en omdat oorzaken van pestgedrag zeker niet alleen binnen de school, maar vaak ook buiten de school liggen.

Dit pestprotocol is een middel om de volgende doelstellingen te bereiken:

- 1) De leerkrachten kunnen het pestgedrag signaleren en onderkennen.
- 2) Het pestprotocol vormt een plan van aanpak ten aanzien van:
  - Het voorkomen van pestgedrag
  - Het tijdig signaleren van pestgedrag
  - Het remediëren van pestgedrag
  - De samenwerking tussen ouders en school om pestgedrag te voorkomen en te remediëren

Met dit pestprotocol hopen wij als leerkrachten van onze school, samen met de leerlingen en ouders een positieve en effectieve bijdrage te kunnen leveren aan het voorkomen en bestrijden van pestgedrag.

2. Achtergrondinformatie

2.1 Wat verstaan wij onder pesten?

Het verschijnsel pesten is een zondebokfenomeen, dat inhoudt, dat leden van een groep om een bepaalde reden een soortgenoot mishandelen. Een fenomeen, dat niet alleen bij mensen voorkomt, doch ook in de dierenwereld bij bijvoorbeeld kippen, apen en katten is aangetoond. Pesten kent duidelijk andere kenmerken dan plagen. Uit een plaagsituatie kan echter heel gemakkelijk een pestsituatie voortvloeien.

Een duidelijk overzicht van de kenmerken van PLAGEN en PESTEN, en de gevolgen van dit gedrag vormt een basis voor het signaleren van pestgedrag:

2.2 Pesten en plagen, waar zit het verschil?

PLAGEN

Is onschuldig, en gebeurt onbezonnen en spontaan. Gaat soms gepaard met humor.

Is van korte duur, of gebeurt slechts tijdelijk.

Speelt zich af tussen 'gelijken' ('Twee honden vechten om hetzelfde been').

Is meestal te verdragen, of zelfs leuk maar kan ook kwetsend of agressief zijn.

Meestal één tegen één.

Wie wie plaagt, ligt niet vast. De tegenpartijen wisselen keer op keer.

GEVOLGEN

'Schaafwond' of korte draaglijke pijn (hoort bij het spel). Wordt soms ook als prettig ervaren ('Plagen is kusjes vragen').

De vroegere relaties worden vlug weer hersteld. De ruzie of het conflict wordt spoedig bijgelegd.

Men blijft opgenomen in de groep.

PESTEN

Gebeurt berekenend (men weet meestal vooraf goed, wie, hoe en wanneer men gaat pesten). Men wil bewust iemand kwetsen of kleineren.

Is duurzaam: het gebeurt herhaaldelijk, systematisch en langdurig (stopt niet vanzelf en na korte tijd).

Ongelijke strijd. De onmachtsgevoelens van de gepeste staan tegenover de machtsgevoelens van de pestkop.

De pestkop heeft geen positieve bedoelingen en wil pijn doen, vernielen of kwetsen.

Meestal een groep (pestkop en meelopers) tegenover één geïsoleerd slachtoffer.

Er bestaat een neiging tot een vaste structuur. De pestkoppen zijn meestal dezelfde personen, net zoals de slachtoffers (mogelijk wisselend door omstandigheden).

GEVOLGEN

Indien niet tijdig wordt ingegrepen, kunnen de gevolgen (zowel lichamelijk als psychisch) heel pijnlijk en ingewikkeld zijn en ook lang naslepen.

Het is niet gemakkelijk om tot betere relaties te komen. Het herstel verloopt heel moeizaam.

Isolement en grote eenzaamheid bij het gekwetste kind. Aan de basisbehoefte om 'Bij de groep te horen' wordt niet voldaan.

De groep lijdt er niet echt onder.

De groep lijdt onder een dreigend en onveilig klimaat. Iedereen is angstig, en men wantrouwt elkaar. Er is daardoor weinig openheid en spontaniteit. Er zijn weinig of geen echte vrienden binnen de groep.

2.3 Kenmerken van de pestkop

Alhoewel wij niet zomaar iemand een etiket van 'Pestkop' kunnen opplakken op basis van een of meer van de volgende kenmerken en kinderen natuurlijk onderling verschillen, is toch in de praktijksituatie gebleken, dat bij kinderen die pesten, vaak een of meer van de volgende kenmerken opvallen:

1. Staat vrij positief tegenover geweld, agressie, en het gebruik van stoere taal.
2. Imiteert graag agressief gedrag.
3. Is vlugger agressief, gebruikt meer geweld.
4. Lijkt assertief: zegt spontaan wat hij denkt of voelt. Komt uit voor zijn mening.
5. Is vrij impulsief.
6. Heeft de neiging anderen te overroepen of te domineren om controle te houden, maar is misschien minder zeker dan het lijkt.
7. Wil het middelpunt zijn en is vlug jaloers.
8. Is meestal fysiek sterker of omringd door sterke vrienden die zijn gezag respecteren.
9. Heeft moeite met regels, grenzen, en eigen of door anderen opgelegde regels.
10. Schat situaties verkeerd in.
11. Schat de gevolgen van zijn gedrag verkeerd in.
12. Heeft het moeilijk met stress of spanning, die van buitenaf wordt opgelegd (proefwerken, agressie van ouders, etc.).
13. Lijdt vaak aan een negatieve faalangst.
14. Hoe onveiliger hij zich voelt, hoe groter de behoefte aan een zondebok.
15. Is niet noodzakelijk dommer of slimmer dan de rest.
16. Geniet respect uit angst en niet uit waardering.
17. Heeft een zwak inlevingsvermogen, is vooral met zichzelf bezig en houdt geen rekening met anderen.

2.4 Kenmerken van de gepeste

Alhoewel wij niet zomaar iemand een etiket van 'gepeste' kunnen opplakken op basis van een of meer van de volgende kenmerken, en kinderen natuurlijk onderling verschillen, is toch in de praktijksituatie gebleken, dat bij kinderen die gepest worden, vaak een of meer van de volgende kenmerken opvallen:

- 1 Houdt niet van geweld en agressief of onbeschoft taalgebruik.
- 2 Weet niet hoe hij met agressie van anderen om moet gaan.
- 3 Is meestal fysiek zwakker.
- 4 Is eerder in zichzelf gekeerd.
- 5 Is geneigd zich onderdanig of gediensstig te gedragen.
- 6 Is onzeker in zijn sociale contacten.
- 7 Durft niet op te komen voor zichzelf.
- 8 Heeft vaak een lage dunk van zichzelf en gelooft uiteindelijk, dat hij het verdient om gepest te worden.
- 9 Voelt zich vaker eenzaam dan andere kinderen.
- 10 Voelt niet goed aan, welke regels of normen er binnen de groep gelden.
- 11 Reageert niet op de gepaste manier op druk: Begint te huilen, of gedraagt zich slaafs, gaat klikken of vleien, probeert zich vrij te kopen met snoep of geld, probeert de pestkoppen na te bootsen, maar faalt daarin.

2.5 Signalen, die wijzen op pestgedrag

Vaak kunnen door middel van een goede observatie al bepaalde signalen van pestgedrag worden opgevangen. Door het goed observeren van kinderen in de verschillende onderwijsleersituaties en spelsituaties kunnen peestsituaties al in een vroeg stadium worden gesignaleerd en kan op gepaste wijze worden ingegrepen.

2.5.1 Signalen bij de gepeste:

- 1 Het kind heeft blauwe plekken, of schrammen, gescheurde kleren, beschadigde boeken, en 'verliest' sportkleren en eigendommen. Let zeker op, als het kind normaliter niet slordig is. Ook als het niet weet hoe de signalen er gekomen zijn, of excuses zoekt, is er vaak meer aan de hand.
- 2 Het kind maakt zich het liefst onzichtbaar. Zelfs zonder zichtbare aanleiding gedraagt het zich als een geslagen hondje. Het is vaak verdrietig of neerslachtig, of heeft onverwachte stemmingswisselingen met driftbuien.
- 3 In sommige gevallen is het onhandelbaar, agressief en overspannen.
- 4 Het staat dikwijls alleen op de speelplaats; er komen geen vriendjes thuis om te spelen en het wordt ook niet uitgenodigd om te komen spelen, of te komen op feestjes en logeerpartijen.
- 5 Het kind zoekt het veilige gezelschap van de leerkracht of de leider.
- 6 Als er groepjes worden gekozen, wordt het kind als laatste gekozen, of het blijft over.
- 7 De schoolresultaten worden opeens veel slechter.
- 8 Het kind is vaak afwezig, letterlijk of figuurlijk. Het vlucht weg in de fantasie en zorgt ervoor dat het zo nipt mogelijk op tijd op school komt, en is meteen na de bel weer weg. Op zondagavond

of voor het kind naar een club moet, is het bijzonder gestrest, en zoekt redenen om niet naar school of naar de club te moeten.

2.5.2. Signalen bij de pestkop:

- 1 Het kind heeft blauwe plekken of schrammen en besmeurde of gescheurde kleren van de slachtoffers, die zich hebben verdedigd.
- 2 Zijn vriendjes zijn volgzaam meelopers, die wachten op instructies van de pestkop.
- 3 Het kind vindt het moeilijk om samen te spelen of samen te werken, omdat het altijd de baas wil zijn.
- 4 Het verdraagt het slecht om afhankelijk te zijn van het toeval, of van de bekwaamheid of onbekwaamheid van anderen.
- 5 Het kind verdraagt geen kritiek en wordt boos als zijn positieve beeld van zichzelf ter discussie wordt gesteld, al is het ook maar door een grapje.
- 6 Zijn vriendjes zijn gelijkgezinden. Ze spreken vaak negatief of kleinerend over bepaalde kinderen. Wie niet bij de groep hoort, is een zwakkeling of zelfs een vijand. Ze kiezen agressieve idolen uit sport, muziek of film.
- 7 De pestkop is regelmatig brutaal tegenover een zwakker gezinslid. Dit kan ook een ouder zijn.
- 8 De pestkop kan zich moeilijk inleven in de gevoelens van anderen en heeft weinig of geen schuldgevoelens.
- 9 Het kind kan moeilijk grenzen aanvaarden die door anderen worden opgelegd en verdraagt geen kritiek.
- 10 Je krijgt de indruk, dat het kind een dubbelleven leidt: thuis of tegenover de leraar is het volgzaam en braaf, maar je hoort klachten over het kind in onbewaakte momenten.

3. Op welke wijze wordt in onze school gewerkt aan het voorkomen van pestgedrag?

Ter voorkoming van pestgedrag werken wij op school van groep 1 t/m 8 met de kanjertraining. De kanjerafspraken zijn:

- We vertrouwen elkaar
- We helpen elkaar
- We werken samen
- We hebben plezier
- We doen mee
-

Bij de kanjertraining horen ook petten die staan voor het gedrag wat de kinderen vertonen. Het is de bedoeling dat kinderen zich bewust worden van hun eigen gedrag en dat ze voor bepaald gedrag kunnen kiezen.

- Witte pet/Tijger
- De tijger is de kanjer. Hij/zij is tevreden met zichzelf, komt voor zichzelf op en voor anderen. Maar weet ook wanneer het tijd is om weg te lopen.
- Rode pet/Aap
- Neemt niemand serieus ook zichzelf niet, hij/zij lacht overal om. Het is een meeloper en hij/zij versterkt hierdoor het gedrag van de pestvogel.
- Gele pet/Konijn
- Heeft een negatief zelfbeeld en komt niet voor zichzelf op of voor anderen. Loopt liever snel (bang) weg.
- Zwarte pet/Pestvogel
- Vindt zichzelf geweldig en anderen helemaal niks. En laat dat aan andere kinderen voelen. Alle anderen deugen niet en hij/zij bepaalt zelf wel wat hij doet. Hij/zij pest andere kinderen.
-

Middels spel en lessen leren we met ons eigen gedrag en van die ander om te gaan.

Wij willen bereiken met kanjertraining dat alle kinderen zich gaan gedragen als een witte pet. Elk met hun eigen karakter. De school zet middels de Kanjerlessen in op het versterken van het onderling vertrouwen en het besef dat het goed is elkaar te helpen. Binnen de kader speelt niemand de baas, hebben we plezier met elkaar en ben je of blijf je niet zielig. Duidelijk wordt gesteld dat de leerling ten opzichte van elkaar niet de baas zijn. De leerkracht daarentegen is op school "de baas/het gezag" en de ouders thuis.

Als een conflict zich tussen kinderen afspeelt dan zal de school kiezen voor een oplossingsgerichte aanpak. Dat wil zeggen: de school zoekt een oplossing die alle partijen (zo veel mogelijk) recht doet en borgt gemaakte afspraken.

Hierbij kiest de school er niet voor om kinderen te beoordelen als "kwaad of goed". Ieder mens maakt weleens fouten. De weg van de mens, en die van kinderen in het bijzonder, gaat met vallen en opstaan. Kinderen hebben het recht daarin te worden begeleid en te worden opgevoed. Ouders hebben die opvoedingsplicht evenals leerkrachten.

Veel mag zolang je rekening houdt met elkaar. Je hoeft je niet onveilig te voelen door het gedrag van de ander, en die ander hoeft zich niet onveilig te voelen door jouw gedrag. Kortom: je gedraagt je!

3.1 Wat mag u verwachten van de leerkrachten op school?

- Voorbeeldgedrag.
- De leerkrachten van de school zullen respectvol omgaan met uw kind en met u als ouder.
- Dat de leerkrachten onderling respectvol met elkaar omgaan. Zij geven het goede voorbeeld.
- Wanneer zich een probleem voordoet zal de leerkracht oplossingsgericht aan de slag gaan.
- Correcte reactie van de leerkracht op excuus van kinderen voor hun wangedrag.
- Correct antwoord van de leerkracht op misdragingen van ouders.
- Beste ouders, u spreekt met respect over elkaars kinderen en opvoeding. U spreekt met respect over de leerkrachten die werkzaam zijn op deze school.

•

3.2 Wat wordt van u als ouder verwacht?

- Wij verwachten dat u andere ouders en kinderen respectvol benadert.
- U spreekt in positieve zin over andermans opvoeding en andermans kind.
- Als u zich zorgen maakt om het welzijn van uw kind, of het welzijn van andermans kind, dan overlegt u met de school.
- Als ouder kent u het verschil tussen overleg waarin zorg wordt gedeeld/een oplossing wordt gezocht en kwaadsprekerij.
- U onthoudt zich van kwaadsprekerijen.

•

3.3 Grens stellend

De school heeft als uitgangspunt dat kinderen zich niet willen misdragen. Maar het kan misgaan. Dat is niet erg. Het zijn leermomenten! “Hoe herstel je de schade? Hoe ga je het de volgende keer doen?”

3.4 zo gaan wij met elkaar om

In en rond de school respecteren wij elkaar en wij doen dit door:

1. Fatsoenlijk taalgebruik.
2. Wij zijn zuinig op elkaar
3. Wij zijn zuinig op onze eigen en op elkaars spullen
4. Wij komen op voor wie gepest wordt.
5. Wij komen op voor wie niet goed meekan.
6. Door elkaars verschillen te respecteren.
7. Goed te luisteren naar de ander.

4. Sancties

Bij ernstig en langdurig pesten en/ of ruzie maken volgt een sanctie. De sanctie is afhankelijk van de ernst van het probleem en zal altijd pas ingezet worden nadat de interventie fase geen oplossing heeft opgeleverd. Sancties voor het pestende kind zijn opgebouwd in 5 fases:

fase 1: afspraken over gedragsverandering, binnen blijven, nablijven, strafwerk, bewustwordingsgesprekken.

fase 2: gesprek en samenwerking met de ouders waarin de afspraken worden besproken.

fase 3: leerkracht en ouders bespreken e.e.a. met de directeur/ internbegeleider. De school schakelt in overleg met de ouders deskundige hulp in (zorgcentrum, schoolarts GGD of schoolmaatschappelijk werk).

fase 4: leerling (het pestende kind) wordt (tijdelijk) in een andere groep geplaatst. Bij het gebruik van fysiek geweld, wordt het kind een dagdeel uit de groep geplaatst en mag na het maken van excuses, het eerstvolgende dagdeel de groep weer in. Ouders worden ingelicht.

fase 5: in het uiterste geval wordt de leerling geschorst of verwijderd en wordt hiervoor de verwijderingsprocedure gebruikt, zoals die binnen de stichting Poolsterscholen actief is.

WIJ MAKEN SAMEN GRAAG PLEZIER, MAAR NOOIT TEN KOSTE VAN EEN ANDER.

RUZIES OF MENINGSVERSCHILLEN WORDEN UITGEPRAAT,

EN NIET UITGEVOCHTEN.

EERLIJK DUURT HET LANGST: DAAR KIEZEN WIJ VOOR !!!

Bijlage 1: Ik heb de pest aan pesten

PESTEN MAG NIET !!!

Pesten is andere kinderen lastig vallen, door te slaan, te schoppen of te schelden. Maar anderen uitlachen, bespotten en zelfs andere kinderen niet laten meespelen, is ook pesten. Het materiaal van andere kinderen met opzet beschadigen of dingen afpakken, is ook pesten. Op onze school doen wij dit niet.

WORD JE ZELF GEPEST ?

Vecht nooit terug, en scheld nooit terug. Probeer zelf een oplossing te vinden voor het probleem door er met anderen over te praten. Helpt dat niet, ga dan zo snel mogelijk naar je juffrouw of meester, en vertel eerlijk wat er is gebeurd.

ZIE JE PESTEN ?

Doe vooral niet mee. Meepesten is even erg als zelf pesten. Laat duidelijk zien, dat je het er niet mee eens bent dat er wordt gepest. Laat de gepeste leerling niet alleen, maar laat hem met jou meespelen. Als de pestkop niet stopt met pesten, ga dan naar je juffrouw of meester.

BEN JE ZELF DE PESTKOP ?

Dan ben je fout! STOP onmiddellijk met pesten en maak het weer goed met degene die je hebt gepest. Geen mooie praatjes, maar het ECHT goed menen, zodat het pesten stopt.

SAMEN MET ALLE MEESTERS, JUFFROUWEN EN LEERLINGEN, DOEN WIJ ER ALLES AAN OM VAN ONZE SCHOOL EEN PESTVRIJE SCHOOL TE MAKEN EN ONZE SCHOOL PESTVRIJ TE HOUDEN.

Bijlage 2: Analyseformulier 'pestgedrag' (rode/gele kaart)

GROEP:	DATUM:
NAAM LEERLING (de pester):	
NAAM/NAMEN OVERIGE BETROKKENE(N): (gepeste, meeloper(s))	
KORTE BESCHRIJVING VAN DE PESTSITUATIE:	
ONDERNOMEN STAPPEN (gesprek pester + gepeste, etc.):	
GEMAAKTE AFSPRAKEN:	

Bijlage 3: Kinderboekenlijst pestprotocol

	Titel	Auteur	Leeftijd	ISBN
1.	Hangoor	Dick Bruna	3+	9056471988
2.	Jesse zonder Stippen	Lin de Laat	3+	97 8905 24737 65
3.	Roosje Big en Piepertje Muis	Rik Dessers	4+	9068225650
4.	Prins Patser	Eileen Cadman	4+	906174072X
5.	Zand erover	Bettie Elias	4+	9044802925
6.	Toen Leopold een pestkop was	Dina Gellert	4+	9020933701
6.	Daantje Traantje	Brigitte Minne	4+	9058382613
	Waarom nou?	Tony Ross	4+	9062494641
7.	Altijd moeten ze mij hebben	Ann de Bode	5+	9020813773
	De droom van Stradi	Linda Van Mieghem	5+	9044805266
1.	Geef hier die bal!	John van Aalst	6+ (AVI 4)	9020681516
4.*	Pesten [Mini informatie ; reeks N4, nr. N60]	Marie-José Balm	6+	9005002506
7.	Tom en Free	Jonas Boets	6+	9058382958
	Rot kat en rot rat	Selma Noort	6+	902767826X
	Erge Ellie en nare Nellie;,,	Rindert Kromhout	7+ (AVI 3)	902762870X
5.	Haas en Hond : vriendschap op acht poten	Rotraut Susanne Berner	7+	9021432919
10.	Een klap voor je kop	Marianne Busser	7+	9026996020
	De dag dat Kasper Klap verdween	Carla van Kollenburg	7+	9789043703123
	Ikke? Raar?	Ann Lootens	7+	9068229346
	Een klap voor de grap	Erik van Os	7+	9027689342
	Een engel op school	Anne Fine	8+	9026109555
3.	Bang voor meester Tark?!	Sanne de Bakker	8+	9000034698
	Ik wil nooit meer naar school	Corrie Hafkamp	8+	9027636931
6.	Het oog in de muur	Eddy C. Bertin	8+	9027632871
1.*	Kinderen pesten kinderen : wat alle kinderen van 8 tot 12 jaar pesten kunnen doen	Jos van Hest	8+	9074492177
	De bende van Boris Bullebak	Henk Hokke	8+	9789043700047
	De beestenbende van Juf Jansen	Elisabeth Mollema	8+	9000033330
	Pudding Tarzan; Kirkegaard	Lund Ole	9+	9000034930
2.	Bloed, snot en tranen	Arvola, Ingeborg	9+	9020945777
17.	Het pestactieplan	Guy Didelez	9+	9789022321911
13.	Pesten	Anne Charlish	9+	9074777899
*	Pesten	Bruce Sanders	9+	9055661309
**	De pestkoppenschool	Anne Sabelis	9+	978 90 8834 089 5
12.	Tirannen	Aidan Chambers	10+	9021457474
8.	Online!	Iris Boter	10+	9023991842
14.	Ik ben niet bom!	Marion van de Coolwijk	10+	9026119011
18.*	Pesten. Wat vind jij?	Trix van Dugteren	10+	9085681227
	Verdriet met mayonaise	Carry Slee	10+	904992090X
	Ff dimmen!	Els Rooijers	10+	9789027606204

Pestprotocol DBS Nettelhorst 2019-2020

	Het achtste groepje tegen het soepje	Jacques Vriens	10+	
	Hoe overleef ik de brugklas?	Francine Oomen	11+	90 269 9573 3
	De twaalf opdrachten van Ilias	Irene Hardenbol	11+	9062493963
	Het Bailey-spel	Celia Rees	11+	9053412492
	Kappen!	Carry Slee	12+	9049920861
	Een klap voor je kop	Ulf Stark	12+	9060697618
	Spijt	Carry Slee	12+	9026988648

* = informatieboek voor gepeste

**= informatieboek voor pester

Bijlage 4: Lijst van informatiemateriaal voor de ouders

	Titel	Auteur	ISBN
1.	Pesten hoort er niet bij! : informatie en advies voor ouders van kinderen van 8 tot 15 jaar;	Marja Baeten	9074492185
2.	www.pestweb.nl	-	
3.	Pesten, gedaan ermee	Gie Deboutte	
4.	Pesten op school (1)	GGD regio Stedendriehoek	
5.	Pesten op school (2)	GGD regio Stedendriehoek	